

Ministerieel besluit tot voorlopige bescherming als archeologische site van de middeleeuwse centraalbouw in Mechelen (Muizen)

Rechtsgronden

Dit besluit is gebaseerd op:

- het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.1.1;
- het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot delegatie van beslissingsbevoegdheden aan de leden van de Vlaamse Regering, artikel 6, 1°;
- het besluit van de Vlaamse Regering van 2 oktober 2019 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 8, §1, 2°.

Procedurestappen en vormvereisten

Dit besluit kwam tot stand volgens de procedurestappen en de vormvereisten, beschreven in:

- het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.1.1 tot en met 6.1.8;
- het Onroerendergoedbesluit van 16 mei 2014, artikel 6.2.1.

De volgende procedurestappen en vormvereisten zijn vervuld:

- de erfgoedwaarden zijn onderzocht door het agentschap Onroerend Erfgoed en door de studiebureaus TARGET en VEC, in opdracht van het agentschap Onroerend Erfgoed;
- de resultaten van het onderzoek zijn opgenomen in een beschermingsdossier.
- advies over de bescherming van het onroerend goed werd gevraagd aan:
 - het college van burgemeester en schepenen van Mechelen op 8 februari 2022,
 - de departementen of agentschappen van de Vlaamse overheid bevoegd voor omgeving, mobiliteit en openbare werken en landbouw en visserij op 8 februari 2022,
 - de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed op 8 februari 2022.
- de behandeling van de adviezen is opgenomen als bijlage bij dit besluit.
- de zakelijkrechthouders zijn op de hoogte gebracht van het ontwerp van de voorlopige bescherming op 8 februari 2022.
- de zakelijkrechthouders gaven geen opmerkingen.

Motivering

De archeologische site de middeleeuwse centraalbouw in Mechelen (Muizen) is van algemeen belang wegens de archeologische erfgoedwaarde:

de middeleeuwse centraalbouw in Muizen werd ontdekt tijdens archeologisch onderzoek in 1949. Recent archeologisch onderzoek toonde aan dat de restanten van deze centraalbouw nog goed bewaard aanwezig zijn in de bodem. De nog bewaarde toren van

de voormalige Sint-Lambertuskerk is onlosmakelijk verbonden met het aanwezige archeologisch bodemarchief. In het opgaand muurwerk van de toren is immers nog de aanzet van de oude centraalbouw waarneembaar. In Vlaanderen zijn slechts een beperkt aantal middeleeuwse centraalbouw constructies gekend en bewaard. De site van de middeleeuwse centraalbouw in Muizen heeft een hoge archeologische erfgoedwaarde gebaseerd op criteria als zeldzaamheid, representativiteit, wetenschappelijk potentieel, landschappelijke context, bewaringstoestand, waarneembaarheid en herinnering.

DE VLAAMSE MINISTER VAN FINANCIËN EN BEGROTING,
WONEN EN ONROEREND ERFGOED BESLUIT:

Artikel 1. De volgende onroerende goederen worden voorlopig beschermd als archeologische site: De middeleeuwse centraalbouw, Mechelen (Muizen), Muizen-Dorp 4 en zonder nummer, bij het kadaster bekend als: Mechelen, 9de afdeling, sectie A, perceelnummers 213X (deel), 218A, 219C (deel), 220 C (deel) en deel uitmakend van het openbaar domein.

Het plan met de aflijning en de plaats van aanplakking van het bericht over het openbaar onderzoek is opgenomen als bijlage bij dit besluit.

De fotoregistratie van de fysieke toestand van de archeologische site is opgenomen als bijlage bij dit besluit.

Art. 2. De archeologische site heeft archeologische erfgoedwaarde.

De erfgoedelementen en de erfgoedkenmerken van de archeologische site zijn:

In 1944 werd de Sint-Lambertuskerk getroffen door een Duitse V1-bom. Hierbij werd de kerk volledig vernield, met uitzondering van de kerktoren. Archeologisch onderzoek in 1949 legde de restanten bloot van een centraalbouw, met een doorsnede van ongeveer 16 meter en een lengte van 23 meter (toren en apsis inbegrepen). De restanten van deze centraalbouw zijn nog steeds aanwezig in de bodem en goed bewaard. De bouw moet - op basis van recent archeologisch onderzoek - gedateerd worden in de laat Ottoonse periode of de vroegromaanse periode, en zeker na 1020. De historische inplanting op een hoge zandrug tot tegen de Dijle is nog goed leesbaar, waardoor de landschappelijke context bijdraagt aan de archeologische waarde.

In Vlaanderen zijn slechts enkele kerken van dit type historisch en archeologisch gedocumenteerd. Dit kerktipe is dus erg zeldzaam. Centraalbouwkerken vormen een bijzondere categorie binnen de kerkarchitectuur en zijn meestal geïnspireerd op de Paltskapel in Aken, gebouwd in opdracht van Karel De Grote.

Tot op vandaag is in de onderste geleding van de voormalige Sint-Lambertustoren (de zuidwestelijke hoek) nog steeds de aanzet waarneembaar van deze centraalbouw. Het gaat hier om een voor Vlaanderen uniek en uiterst zeldzaam bovengronds visueel restant van een middeleeuwse centraalbouw, waarvan voorts enkel nog de restanten ondergronds bewaard zijn.

Op de site kan voorts de lange religieuze ontwikkeling worden gevolgd die volgt op de centraalbouw en waarbij de kerk evolueert over een éénbeukige kerk, tot de driebeukige

kerk die tijdens WOII werd vernield. Op de site is ook nog begraving aanwezig die ouder is dan de centraalbouw.

De site van de voormalige Sint-Lambertuskerk is een uitzonderlijk archeologisch monument en heeft zonder meer wetenschappelijk potentieel.

Art. 3. De beheersdoelstellingen voor de archeologische site zijn:

- 1° de bescherming van de middeleeuwse centraalbouw in Muizen beoogt in de eerste plaats een behoud in situ. De site heeft een belangrijke archeologische en wetenschappelijke waarde. In situ-bewaring is dan ook de enige manier om het kennispotentieel van de site op lange termijn te vrijwaren;
- 2° als ingrepen toch niet vermeden kunnen worden, moet het kennispotentieel van de archeologisch beschermde site omgezet worden naar kennis door middel van wetenschappelijk onderzoek (behoud ex situ). Aangezien opgraven het vernietigen van alle in de bodem opgeslagen informatie betekent, is een hoge kwaliteit van eventueel preventief onderzoek van zeer groot belang, bij uitstek bij beschermde sites. Doorgedreven verwerking en publicatie zijn noodzakelijk om ex-situ het kennispotentieel van de in situ-bewaring zo goed mogelijk te benaderen, en zijn dus eveneens essentieel. Bij eventueel preventief archeologisch onderzoek moet dan ook getracht worden de nieuwverworven kennis maximaal in te passen in het geheel van de al aanwezige kennis;
- 3° binnen de beschermde zone moet het streefdoel zijn om in het kader van noodzakelijke ontwikkelingen, de ingrepen in de bodem tot een absoluut minimum te beperken. Dit geldt in het bijzonder voor perceel 219C waar zich op een diepte van 30 centimeter onder het maaiveld al restanten bevinden van de middeleeuwse centraalbouw;
- 4° de noordelijke buitenmuur van de voormalige Sint-Lambertuskerk is nog bewaard op de grens tussen perceel 219C en perceel 213X. Deze muur zorgt ook voor een scherp reliëfverschil tussen perceel 219C en de lageregelegen toegangsweg tot perceel 213X. Deze muur is onstabiel en op sommige plaatsen in een slechte staat. Een stabilisatie dringt zich op. Een instorting van deze muur zal onvermijdelijk erosie veroorzaken van hoger gelegen archeologische lagen;
- 5° een deel van het terrein is begroeid met grote bomen. Er wordt aanbevolen om deze bomen absoluut te behouden en ingrepen die een duurzame wijziging van de vegetatie tot gevolg hebben te vermijden. Indien bepaalde bomen in de toekomst verwijderd moeten worden is het aanbevolen om de stobben in de bodem te laten zitten om het bodemarchief door ontworteling niet te beschadigen. Er wordt ook aanbevolen om de grasbegroeiing op perceel 219C te handhaven;
- 6° de site met de nog bewaarde kerktoren heeft een belangrijke visuele waarde, omdat in de onderste geleding van de toren nog de aanzet van de middeleeuwse centraalbouw te zien is. Dit bovengrondse restant is uniek voor Vlaanderen. Een betere herinrichting en een goede publieke ontsluiting van de site kan bijdragen aan een betere bekendheid van de site bij de inwoners van Mechelen en Muizen;
- 7° voor het centrale dorpsplein wordt aanbevolen om ingrepen dieper dan 30 centimeter te vermijden en om het bomenbestand te behouden.

Art. 4. De zakelijkrechthouder en de gebruiker houden de archeologische site in stand en onderhouden ze door:

- 1° de archeologische site als een goede huisvader te beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen tegen schade door brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;

- 2° de toestand van de archeologische site regelmatig te controleren;
- 3° regulier onderhoud uit te oefenen;
- 4° onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen te nemen in geval van nood.

Art. 5. Een toelating is vereist voor de volgende handelingen aan of in de archeologische site:

- 1° het wijzigen van het microreliëf;
- 2° elke handeling die een aanzienlijke wijziging van de landschapskenmerken tot gevolg heeft;
- 3° graafwerken in functie van het bouwen, verbouwen of heropbouwen van constructies;
- 4° het plaatsen van ondergrondse leidingen;
- 5° het aanleggen of wijzigen van wegen en paden;
- 6° het aanplanten, vellen en ontstronken van bomen en struiken;
- 7° het scheuren van grasland of het omzetten van grasland in akkerland;
- 8° het eerste diepploegen, diepwoelen en diepspitten (namelijk het scheuren van de ploegzool zonder dat bodem naar boven wordt gebracht en omgeploegd) van akkerland met andere woorden grondbewerking dieper dan 35 centimeter.

Er is geen toelating vereist voor:

- 1° regulier onderhoud;
- 2° passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen in geval van nood.

Brussel,

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed,

Matthias DIEPENDAELE